

نگرش مردم شهر تهران نسبت به زلزله
زینب کاوه فیروز^۱، حمید محلاتی^۲، نصیبه نوراللهی^۳

۱- نویسنده مسئول: دانشجوی دکترای جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، ایران

Email: Zkaveh @ uc.ac.ir

۲- کارشناس ارشد علوم اجتماعی، جمعیت‌هلال‌احمر تهران، ایران

۳- کارشناس آموزش ابتدایی، جمعیت‌هلال‌احمر تهران، ایران

وصول مقاله: ۸۷/۶/۲۷ پذیرش نهایی مقاله: ۸۷/۷/۲۵

چکیده

مقدمه: یکی از راه‌های کاهش آسیب‌ها و خطرهای ناشی از زلزله، ایجاد آمادگی در مردم است. برنامه‌ریزی در این امر مستلزم بررسی میزان آگاهی، عملکرد و آمادگی مردم تهران در زمینه زلزله می‌باشد. لذا هدف مطالعه حاضر بررسی نگرش مردم شهر تهران نسبت به زلزله می‌باشد.

روش‌ها: روش مطالعه در این پژوهش تحقیق میدانی است و جامعه آماری در این بررسی، کلیه سرپرستان خانوار ۱۵ سال به بالای ساکن شهر تهران هستند. تعداد ۱۶۰۰ نفر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب و اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری گردید. آمارهای مورد استفاده میانگین‌ها، درصد‌ها، و آزمون‌های معنی‌داری کای اسکوئر، آزمون t و پی‌رسون می‌باشد.

یافته‌ها: بیش از ۹۰ درصد پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند که احتمال وقوع زلزله را شنیده‌اند، ولی فقط ۴۵ درصد این احتمال را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته‌اند. درصد بسیار کمی از پاسخگویان (۹/۲ درصد) میزان اطلاعات خود را در مورد راه‌های پیشگیری و بکار بستن نکات ایمنی در حد زیاد دانسته و فقط ۳/۵ درصد درباره نحوه پیشگیری و مقابله با زلزله اطلاعات خود را در حد زیاد دانسته‌اند.

نتیجه‌گیری: علی‌رغم اینکه مردم شهر تهران وقوع زلزله را تا حدی جدی تلقی کرده‌اند، اما میزان آگاهی آنان در زمینه راه‌های مقابله و پیشگیری بسیار اندک می‌باشد.

واژگان کلیدی: نگرش سنجی، زلزله، مردم شهر تهران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

زلزله یکی از مهمترین سوانح طبیعی است که قابل پیش بینی دقیق زمانی نمی‌باشد. کشور ما به علت موقعیت خاص جغرافیایی که بر روی خط کمربند زلزله قرار گرفته است، یکی از کشورهای زلزله خیز دنیا محسوب می‌شود (۱). نگاهی به سابقه لرزه خیزی در کشور نشان می‌دهد که اکثر مناطق آن همواره در معرض خطرهای ناشی از زمین لرزه های مخرب قرار دارد (۲). آنچه این پدیده را به یک فاجعه تبدیل می‌سازد، غفلت مردم و جدی نگرفتن وقوع زلزله از یک سو و عدم آگاهی کافی و آمادگی لازم در مردم در نحوه برخورد و رویارویی با زلزله از سوی دیگر می‌باشد (۳).

هرچند پیش بینی زمان دقیق وقوع زلزله میسر نیست، اما با توجه به ارزیابی های آماری با احتمال ۹۵ درصد در هر ۱۵۰ سال وقوع یک زلزله ویرانگر در محدوده تهران دور از انتظار نخواهد بود (۴). با توجه به صنعتی شدن کشور و تمرکز جمعیت در شهرهای بزرگ، وقوع زلزله ای شدید در تهران فاجعه انگیزتر و با صدمات مالی و جانی عمیق تری نیز همراه خواهد بود (۵).

با توجه به اهمیت پیشگیری که ناظر بر قبل از وقوع زلزله است و نیز در نظر گرفتن این نکته که یکی از وظایف جمعیت هلال احمر، افزایش سطح ایمنی و بالابردن آمادگی عمومی جامعه است، ضروری است مدیران اجرایی و عملیاتی سوانح و حوادث بدانند که مردم نسبت به حوادث چگونه می‌اندیشند و چه نگرشی در این زمینه دارند. بدیهی است که آشنایی با طرز تفکر و تلقی مردم به مدیران کمک می‌کند تا نسبت به طراحی اقدامات اجرایی برای پیشگیری و بهسازی شرایط، نگرش واقع بینانه تر و علمی داشته باشند (۶).

در این خصوص تئوری‌های بی شماری مطرح است. مهم ترین تئوری فیش باین و آیزن^۱ و تئوری تزیسه و کرومکا^۲ می‌باشد. فیش باین و آیزن در پی یافتن یک تئوری برای تبیین رفتار به نقش گرایش اشاره می‌کنند. به نظر آنها رفتار^۳ در پی زنجیره‌ای از عوامل به وجود می‌آید. حلقه ماقبل بروز رفتار، "قصد و نیت" به انجام یک رفتار است. به وجود آمدن قصد و نیت نیز به نوبه خود تابع دو متغیر دیگر است:

۱- گرایش به سوی آن رفتار

۲- هنجار ذهنی

متغیر اول (گرایش به سوی آن رفتار)، یک متغیر فردی و شخصی است که طی آن فرد انجام یک رفتار (یا یک

پدیده) را از نظر خودش ارزیابی می‌کند که آیا خوب است یا بد. متغیر دوم (هنجار ذهنی)، منعکس کننده نفوذ و فشار اجتماعی است که شخص آن را برای انجام کاری (رفتاری) احساس و ادراک می‌کند. میزان تاثیر هر یک از این دو متغیر در به وجود آمدن قصد و نیت همیشه یکسان نیست و به شخصیت فرد و شرایط بستگی دارد.

گرایش: در این تئوری، گرایش به نوبه خود تابع دو عامل دیگر در نظر گرفته شده است. ۱- انتظار فایده و ۲- ارزیابی فایده.

"انتظار فایده" آنست که یک شخص تا چه حد از یک پدیده انتظار فایده دارد. انتظار فایده منعکس کننده عوامل دیگری چون سر و کار داشتن، درک اهمیت و ... نیز می‌باشد.

"ارزیابی فایده" نسبتا روشن است و طی آن شخص ارزیابی می‌کند که آیا آن پدیده به نظر او برای او فایده داشته است (یا دارد) یا نه.

هنجار ذهنی: این متغیر منعکس کننده نفوذ و فشار اجتماعی روی یک شخص برای انجام یک رفتار است. بدین معنی که شخص به آن توجه دارد که تا چه حد رفتارش مورد تایید یا توبیخ افراد یا گروه های خاصی قرار خواهد گرفت (۷).

تزیسه و کرومکا نیز گرایش را به سه بعد تجزیه می‌کنند و معتقدند که گرایش در رابطه با موضوع آنها دارای سه دسته از عناصر است: عناصر ادراکی، عناصر ارزشیابانه و عناصر عملی و رفتاری.

- منظور از عناصر ادراکی، اطلاعات ذهنی فرد در مورد یک موضوع یا پدیده می‌باشد و افراد فقط وقتی می‌توانند نسبت به موضوعی گرایش داشته باشند که اساسا قبلا نسبت به آن شناخت پیدا کرده باشند.

- عناصر ارزشیابانه عناصری هستند که از طریق آن افراد موضوع را مورد ارزیابی قرار می‌دهند.

- عناصر عملی و رفتاری نشان می‌دهند که تا چه حد یک فرد حاضر به رعایت رفتار و انجام عملی در مقابل آن موضوع یا پدیده می‌باشد (۸).

با توجه به تئوری های ارائه شده در این بررسی، به منظور شناخت و تبیین رفتار افراد در مقابل زلزله و نوع عملکرد آنها از تئوری فیش باین و آیزن استفاده می‌گردد. یعنی ابتدا میزان گرایش شخص نسبت به این رفتار ارزیابی می‌شود و از طرف دیگر عواملی که در ساخت هنجار ذهنی فرد نسبت به وقوع زلزله موثر می‌باشند، شناسایی می‌شود.

در ضمن، در این بررسی از تئوری تزیسه و کرومکا که سه عنصر را در مطالعه خود دخالت داده‌اند (عناصر ادراکی،

Fishbein & Aizen¹
Ziche & Kromka²
Behaviou³

عناصر ارزشیابانه و عناصر عملی و رفتاری مردم) استفاده می شود.

در عناصر ادراکی، میزان آگاهی و اطلاعات افراد از زلزله و میزان برخورد و تجربه آنها از زلزله اندازه گیری می شود. در عناصر ارزشیابانه، چگونگی ارزش گذاری فرد در مقابل خطرات ناشی از زلزله مورد سنجش قرار می گیرد.

در عناصر رفتاری، بررسی می شود که افراد تا چه حد حاضر به رعایت رفتار خود در اعمال اقدامات پیشگیرانه در مقابل زلزله می باشند.

چند دسته از متغیرهایی را که هنگام سنجش گرایش و آگاهی مردم نسبت به زلزله در شهر تهران و ارزیابی آنها از فعالیت های سازمان های فعال در این زمینه و به خصوص جمعیت هلال احمر می بایست مورد بررسی قرار گیرند، عبارتند از:

۱- صفات فردی (جنس، سن، سواد و تحصیلات، وضع فعالیت اقتصادی، وضع تاهل، نوع شغل و آگاهی از احتمال وقوع زلزله و فعالیت های سازمان های مرتبط با آن)

۲- صفات خانوارها (تعداد اعضا خانوار، درآمد خانوار و وضعیت مسکن)

۳- صفات مربوط به انواع فعالیت ها و عملکردها نسبت به زلزله (شرکت در کلاس های کمک های اولیه، محل تشکیل کلاس ها، مقاوم بودن واحدهای مسکونی، چگونگی نظارت شهرداری در ساخت و ساز بناها)

۴- صفات مربوط به واحدها و سازمان های فعال در زمینه زلزله (میزان شناخت از انواع سازمان ها فعال در این زمینه، مهم ترین فعالیت های جمعیت هلال احمر در کاهش خطرات ناشی از زلزله و سایر سوانح طبیعی)

توجه به این متغیرها و تاثیر آنها بر گرایش و نگرش پاسخگویان (جمعیت نمونه در شهر تهران) نسبت به احتمال وقوع زلزله در شهر تهران می تواند مفید باشد. بنابراین متغیرهای برشمرده در فوق به عنوان متغیرهای مستقل و گرایش ها و نگرش های پاسخگویان نسبت به ابعاد مختلف زلزله در زمره متغیرهای تابع قرار می گیرند.

بر این اساس، تحقیق حاضر درصدد است تا نگرش مردم شهر تهران نسبت به احتمال وقوع زلزله در شهر تهران و روش های کسب خبر، نظرات مردم شهر تهران در مورد نکاتی که باید در قبل، هنگام و بلافاصله بعد از وقوع زلزله رعایت نمود، میزان اطلاعات مردم شهر تهران در مورد نحوه مقابله با زلزله، میزان علاقه مردم شهر تهران به کسب اطلاعات در زمینه نحوه مقابله با زلزله، چگونگی شرکت مردم شهر تهران در دوره کمک های اولیه، میزان شناخت مردم شهر تهران از سازمان هایی که در مورد ارتقاء آگاهی مردم در پیشگیری و مقابله با زلزله فعالیت

دارند و دیدگاه مردم شهر تهران نسبت به ایمنی ساخت و سازها در این شهر را مورد بررسی قرار دهد.

روش ها

از آنجا که این تحقیق از نوع اکتشافی می باشد، بسیاری از فرضیات آن در حد توصیفی هستند. فرضیات تحقیق به شرح زیر می باشند.

۱- به نظر می رسد مردم، وقوع زلزله در تهران را جدی تلقی نکرده و آن را شایعه ای بیش نمی دانند.

۲- به نظر می رسد میزان آگاهی مردم در زمینه راه های مقابله با زلزله اندک است.

۳- به نظر می رسد میزان دسترسی و ارتباط مردم به رسانه ها زیاد است و آنها علاقه مند به دریافت اطلاعات و اخبار از سوی رسانه ها می باشند.

۴- به نظر می رسد میزان اطلاع رسانی از سوی رسانه ها به ویژه روزنامه و مطبوعات در زمینه آشنایی مردم با زلزله و احتمال وقوع آن اندک است.

- به نظر می رسد میزان آشنایی مردم با سازمان های مسئول حوادث بسیار کم است.

۶- به نظر می رسد میزان مشارکت مردم در دوره کمک های اولیه کم است.

۷- به نظر می رسد مردم نکات و اصول ایمنی را به منظور پیشگیری از خسارت های جانی و مالی ناشی از زلزله اعمال نکرده اند.

جامعه آماری در این بررسی، کلیه جمعیت ۱۵ ساله به بالای ساکن شهر تهران هستند که تعدادی از آنها با استفاده از روش نمونه گیری ۱۶۰۰ نفر از ساکنین شهر تهران به عنوان نمونه تحقیق، مورد بررسی قرار گرفته اند. برای انتخاب حجم و واحدهای نمونه در این طرح به روش ذیر عمل شده است:

$$n = \frac{t^2 s^2}{d^2} \div \left(1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 s^2}{d^2} - 1 \right) \right)$$

برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. در این فرمول، تعداد حجم نمونه (n) با ضوابط احتمال اشتباه $\alpha = 0/05$ ، ضریب اعتماد، حدود اعتماد پارامترهای مورد نظر از جامعه $\alpha = 0/95$ - مقدار اشتباه در برآورد نسبت مورد نظر که پارامتر جامعه نامیده می شود $d=0/02$ و میزان پراکندگی $poH=0/25$ در نظر گرفته می شوند.

هدف از تعیین پراکندگی ($pq = 0/25$) در حد $0/25$ درصد به شرح زیر می باشد:

چون اهداف این بررسی متعدد بوده و برای رسیدن به این اهداف، تعداد متغیرها بیش از دو واریانس واحد می باشد که

در مرحله دوم با استفاده از روش نسبتی حجم نمونه در هر

$$(n_A = \frac{nxN_A}{N})$$

یک از مناطق مشخص می شود. در این مرحله، تعداد جمعیت مناطق مختلف شهر تهران در سال ۱۳۷۵ ملاک قرار گرفته است.

در مرحله سوم، در هر یک از مناطق انتخابی با استفاده از نقشه بلوک بندی هر منطقه تعداد حداقل ۱۰ بلوک انتخاب و در هر بلوک به روش تصادفی سیستماتیک، واحدهای مسکونی انتخاب شد و از سرپرست خانوار آنها مصاحبه گردید.

برای جمع آوری اطلاعات لازم در این بررسی، از روش های ذیر استفاده شده است.

الف- روش اسنادی: در مرحله اول به منظور دستیابی به دیدگاه های نظری در باره موضوع تحقیق، از روش اسنادی استفاده گردید و با مراجعه به کتب و اسناد معتبر، مباحث نظری آن تدوین گردید.

ب- روش پیمایشی: پس از ارزیابی دیدگاه های صاحب نظران و تنظیم رهیافت نظری تحقیق، فرضیات و سوالات تحقیق، پرسشنامه لازم تدوین و جامعه نمونه انتخاب و اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید.

برای سنجش روایی (۹) سوالات طرح شده در پرسشنامه، پس از آزمون مقدماتی، از آزمون کرونباخ (۱۰) و روش همبستگی درونی (۹) استفاده گردید و سوالاتی که با پاسخ سوالات همبستگی نداشتند، حذف شد.

اعتبار سوالات نیز از طریق تست مقدماتی، سنجش دیدگاه های صاحب نظران نسبت به سوالات طرح شده ارزیابی گردید و سوالاتی که از اعتبار بالایی برخوردار بودند، در پرسشنامه قرار داده شد.

اطلاعات لازم پس از کدگذاری به رایانه منتقل و توسط نرم افزار SPSS استخراج و تجزیه و تحلیل آماری شد. آمارهای مورد استفاده میانگین ها، درصدها، و آزمون های معنی داری کای اسکور، آزمون و پیرسون می باشد.

می بایست بررسی و اندازه براساس یکایک متغیرها بسته شود ولی از قبل معلوم است آن متغیرهایی که پراکندگی زیادتر بین اندازه های خود از دیگران دارند، تعداد نمونه بیشتری را از نمونه لازم برای متغیرهای دیگر می طلبند. از این رو اگر حجم نمونه را برای آن متغیری که بیشترین پراکندگی را دارد، بهینه کنیم، برای دیگر متغیرهای مورد بررسی نیز مناسب و بهینه خواهد بود. از طرف دیگر چون در این تحقیق، نظر افراد جامعه نسبت به زلزله مورد سنجش قرار گرفته است، بیشتر با نسبت نظرات مواجه هستیم، بنابراین می توان P و Q را معادل ۰/۲۵ در نظر گرفت. P نسبت ویژگی اول و Q نسبت ویژگی دوم (یعنی ویژگی مقابل ویژگی اول) است و P+Q=1: اگر P=Q= ۰/۵ باشد، میزان پراکندگی متغیر کیفی به بیشترین مقدار خود می رسد و بر این اساس داریم،

$$s^2 = PQ = 0/25$$

بنابراین با مقدهارهایی که در نظر گرفته شد و نیز با در نظر گرفتن جمعیت تهران در سال ۱۳۷۵ که برابر ۶/۷۵۰ هزار نفر است، حجم نمونه برابر خواهد بود با:

$$n = \frac{1/96^2 \frac{0/25}{0/0004}}{1 + \frac{1}{6750000} (\frac{1/96^2 \times 0/25}{0/004} - 1)} = 2400$$

در صورتی که در فرمول فوق مقدار d= 0/025 در نظر بگیریم، حجم نمونه معادل ۱۵۲۶ نفر می شود.

برای تعیین واحدهای نمونه از روش نمونه گیری چند مرحله ای طبقه ای استفاده شده است.

در مرحله اول، مناطق ۲۲ گانه شهر تهران را از نظر سطح توسعه اقتصادی- اجتماعی ساکنین آن به ۶ طبقه به شرح زیر تقسیم نموده و از هر طبقه، یک یا دو منطقه به عنوان نمونه در نظر گرفته شد.

شماره منطقه	سطوح توسعه اقتصادی و اجتماعی
۳-۱	بالای بالا
۲-۶-۷	بالا
۱۲-۱۱-۶-۵-۴	متوسط بالا
۲۲-۱۴-۱۳-۱۰-۹-۸	متوسط پایین
۲۱-۲۰-۱۷-۱۶-۱۵	پایین
۱۹-۱۸	پایین پایین

مناطق انتخابی در هر یک از مناطق فوق عبارتند از:

یافته ها:

الف: ویژگی های جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی

پاسخگویان

جداول ۱ تا ۶ ویژگی های جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی

پاسخگویان را نشان داده است.

جدول شماره ۱ - توزیع پاسخگویان بر حسب گروههای سنی به تفکیک جنس

کل	جنس		گروههای سنی
	زن	مرد	
۱۶/۶	۲۴/۲	۱۳/۴	کمتر از ۲۵ سال
۲۷/۹	۳۳/۵	۲۵/۵	۲۵-۳۴ سال
۲۸/۶	۲۳/۵	۳۰/۸	۳۵-۴۴ سال
۱۵/۴	۹/۵	۱۷/۹	۴۵-۵۴ سال
۱۱/۵	۹/۳	۱۲/۴	۵۵ سال و بیشتر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل
۳۷/۸	۳۴/۸	۳۹/۱	میانگین سنی

جدول شماره ۲ - توزیع پاسخگویان بر حسب سواد و تحصیلات به تفکیک جنس

کل	جنس		سواد و تحصیلات
	زن	مرد	
۲/۲	۱/۵	۲/۵	بیسواد
۲/۴	۱/۹	۲/۶	در حد خواندن و نوشتن
۸/۰	۵/۳	۹/۱	ابتدایی
۱۳/۳	۱۰/۶	۱۴/۵	راهنمایی
۱۰/۸	۱۲/۹	۹/۹	متوسطه
۳۶/۹	۴۱/۵	۳۵/۰	دیپلم
۸/۴	۸/۳	۸/۵	فوق دیپلم
۱۳/۱	۱۵/۵	۱۲/۱	لیسانس
۴/۳	۱/۷	۵/۳	فوق لیسانس
۰/۵	۰/۸	۰/۴	تحصیلات حوزوی
۰/۱	—	۰/۱	اظهار نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل

جدول شماره ۳- توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت به تفکیک جنس

کل	جنس		وضع فعالیت
	زن	مرد	
۶۵/۹	۳۳/۷	۷۹/۳	شاغل
۳۴/۱	۶۶/۳	۲۰/۷	غیر شاغل
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

جدول شماره ۴- توزیع پاسخگویان شاغل بر حسب نوع شغل به تفکیک جنس

کل	جنس		نوع شغل
	زن	مرد	
۵۷/۶	۳۴/۰	۶۱/۸	آزاد
۳۹/۵	۶۰/۳	۳۵/۸	دولتی
۰/۵	—	۰/۴	بازنشسته
۲/۵	۵/۸	۱/۹	اظهار نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل

جدول شماره ۵ - توزیع درصد پاسخگویان بر حسب میانگین هزینه ماهانه خانواده آنها به تفکیک جنس

کل	جنس		میانگین هزینه ماهانه
	زن	مرد	
۱۴/۴	۱۳/۸	۱۴/۶	کمتر از ۱۰۱ هزار تومان
۲۴/۸	۲۶/۹	۲۳/۸	۱۰۱ - ۱۹۹
۳۰/۳	۲۷/۵	۳۱/۴	۲۰۰ - ۲۹۹
۲۲/۶	۲۰/۶	۲۳/۴	۳۰۰ - ۴۹۹
۸/۱	۱۱/۲	۶/۷	۵۰۰
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل
۲۷۲/۶	۲۸۰/۱	۲۶۹/۵	میانگین هزینه ماهانه خانوار

جدول شماره ۶ - نحوه تصرف واحد مسکونی پاسخگویان به تفکیک جنس

کل	جنس		نحوه تصرف
	زن	مرد	
۶۵/۳	۶۶/۵	۶۴/۷	شخصی
۳۰/۶	۳۱/۱	۳۰/۴	رهن و اجاره
۲/۳	۱/۹	۲/۵	سازمانی
۰/۸	۰/۴	۱/۰	اجاره ای
۰/۸	-	۱/۲	خانه پدری
۰/۲	-	۰/۳	مجانی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل

به طور کلی، بر اساس نتایج جداول ۱ تا ۶ می توان به موارد زیر اشاره نمود.

۷۰/۵ درصد از پاسخگویان در این بررسی مرد و ۲۹/۵ درصد زن بودند که از نظر توزیع سنی، سن آنها بین ۱۵ تا بیش از ۵۵ سال متغیر بوده است. میانگین سنی پاسخگویان ۳۷/۸ سال بود.

ب: نگرش پاسخگویان نسبت به زلزله و

احتمال وقوع آن در تهران

در پاسخ به سؤال « مهم ترین حوادث طبیعی که در تهران اتفاق افتاده، کدام ها هستند؟ » ۸۷/۶ درصد از زلزله، ۷۰/۶ درصد از سیل و ۱۸/۹ درصد از خشکسالی نامبرده اند.

درصد کمی از پاسخگویان بیسواد و کم سواد بوده، ۲۴/۱ درصد دارای سواد در حد متوسط، ۳۶/۹ درصد دارای دیپلم و ۲۶/۳ درصد نیز دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم بودند.

محل وقوع زلزله های ویرانگر از دید پاسخگویان، شهرهای رودبار، قزوین، آوج، بوئین زهرا، طبرستان، اردبیل و همدان می باشد.

۶۵/۹ درصد از پاسخگویان، شاغل و بقیه غیرشاغل بودند. درصد اشتغال مردان و زنان پاسخگو به ترتیب مساوی ۷۹/۳ و ۳۳/۷ درصد بود.

۷۶/۸ درصد از پاسخگویان اظهار نمودند که تا به حال شاهد وقوع زلزله های ویرانگر نبوده اند. ۱۹/۱ درصد شاهد یک زلزله، ۳/۸ درصد شاهد دو زلزله و ۰/۴ درصد شاهد سه زلزله ویرانگر بوده اند.

۵۷/۶ درصد از پاسخگویان شاغل، دارای شغل آزاد بوده و ۳۹/۵ درصد در مشاغل دولتی به کار اشتغال داشته اند.

۹۰/۶ درصد از پاسخگویان خبر احتمال وقوع زلزله در تهران را شنیده اند.

متوسط هزینه ماهانه خانوار پاسخگویان از کمتر از ۱۰۰ هزار تومان تا بیش از ۵۰۰ هزار تومان متغیر بوده و بیشترین درصد به افرادی با متوسط هزینه ماهانه ۱۹۹ - ۱۰۱، ۲۹۹ - ۲۰۰ و ۳۹۹ - ۳۰۰ هزار تومان اختصاص دارد.

روش های کسب این خبر به ترتیب عبارتند از رادیو و تلویزیون، دوستان و آشنایان، روزنامه ها و مجلات، همکاران و اعضای خانواده.

حدود دوسوم از پاسخگویان مالک منزل مسکونی خود بوده، ۳۱ درصد به صورت رهن و اجاره ساکن بوده، ۲/۳ درصد در خانه های سازمانی، ۰/۸ درصد در منازل اجاره ای و ۰/۸ درصد در خانه پدری ساکن بوده و ۰/۲ درصد نیز به صورت مجانی ساکن منزل بودند.

بیش از ۴۵ درصد از پاسخگویان احتمال وقوع زلزله در تهران را در حد خیلی زیاد و زیاد دانسته، ۲۳/۳ درصد این احتمال را در حد متوسط بیان نموده و فقط ۱۳ درصد

احتمال وقوع زلزله را در حد ضعیف دانسته‌اند. بقیه پاسخ مشخص به این سوال نداده‌اند.

پ: دیدگاه ها و نگرش پاسخگویان نسبت به راه های مقابله با زلزله و نکاتی که باید رعایت نمود.

از دید پاسخگویان مهم ترین نکات ایمنی که می‌بایست قبل از وقوع زلزله برای کم کردن خسارت های ناشی از آن رعایت نمود، عبارتند از: ساخت و ساز اصولی ساختمان ها با مصالح محکم و مرغوب (۵۱ درصد)، آموزش های لازم به صورت رایگان (۲۹/۸ درصد)، ایمنی محل خواب، نصب درست وسایل خانه (۲۸/۶ درصد)، نظارت کامل شهرداری در حین ساخت و ساز (۷/۴ درصد).

درصد بسیار کمی از پاسخگویان (۹/۲ درصد) میزان اطلاعات خود را در مورد راه های پیشگیری و بکار بستن نکات ایمنی در مورد زلزله، در حد زیاد دانسته‌اند. ۳۶/۹ درصد این اطلاعات را در حد متوسط و ۵۳/۹ درصد اطلاعات فوق را در حد بسیار کم دانسته‌اند.

پناه بردن به جاهای امن، دور شدن از محل حادثه، حفظ خونسردی و انعطاف پذیری و نیز توکل به خدا از دید پاسخگویان مهم ترین اقداماتی است که می‌بایست در هنگام زلزله بکار بست.

کمک به آسیب دیدگان و اقشار آسیب پذیر، همکاری با امدادگران و خارج نمودن افراد از زیر آوار، حفظ آرامش خود و آرامش دادن به دیگران و داشتن سرعت عمل و دور شدن از محل حادثه و مناطق پرخطر از جمله مهم ترین اقدامات پیشنهادی پاسخگویان بلافاصله بعد از زلزله می‌باشد.

۱۹/۴ درصد از پاسخگویان میزان اطلاعات خود را در مورد نحوه مقابله با زلزله در حد زیاد دانسته‌اند، ۳۶/۶ درصد این اطلاعات را در حد متوسط بیان نموده و ۴۳/۱ درصد اظهار نموده‌اند که اطلاعات آنها از نحوه مقابله با زلزله بسیار کم است.

رادیو و تلویزیون، دوستان و آشنایان، کتاب و بروشور، روزنامه ها و مجلات و نیز اعضا خانواده مهم ترین مراجع کسب اطلاعات فوق برای پاسخگویان می‌باشند.

به اعتقاد تعداد زیادی از پاسخگویان ۶۵/۳ درصد، رعایت نکات ایمنی قبل از زلزله تاثیر زیادی در کاهش خسار ۰۰۰۰۰ت های جانی و مالی ناشی از زلزله دارد.

ت: میزان اطلاعات مردم شهر تهران در زمینه نحوه مقابله با زلزله

میزان اطلاعات مردم درباره نحوه پیشگیری و مقابله با زلزله از دید پاسخگویان کم می‌باشد، چون فقط ۳/۵ درصد اطلاعات مردم را در حد زیاد دانسته، ۲۵/۹ درصد اطلاعات مردم را در این باره در حد متوسط و ۵۶/۶ درصد این اطلاعات را در حد کم دانسته و ۷/۹ درصد نیز اظهار نمودند که مردم اصلا اطلاعاتی در این زمینه ندارند.

از دید پاسخگویان مهم ترین عواملی که باعث اطلاعات اندک مردم درباره راه های پیشگیری و مقابله با زلزله می‌شود، عبارتند از مشغله کاری، عدم اطلاع رسانی و تبلیغات ناکافی، بی توجهی مسئولان و شهرداری در نظارت بر ساخت و سازها، اهمیت ندادن مردم به این موضوع و نداشتن انگیزه برای یادگیری، مشکلات اقتصادی و نیز نقص و کاستی در امر آموزش.

از دید پاسخگویان مهم ترین روش هایی که می‌توان توسط آنها میزان آگاهی و اطلاعات مردم را در خصوص نحوه مقابله با زلزله بالا برد، به ترتیب عبارتند از رسانه‌های گروهی (اعم از مطبوعات و صدا و سیما)، آموزش و پرورش، برگزاری کلاس های آموزشی رایگان و پخش بروشور و کتاب های آموزشی.

ج: چگونگی شرکت پاسخگویان و اعضا خانواده آنها در دوره کمک های اولیه

۲۱/۵ درصد از پاسخگویان اظهار نمودند که در دوره های کمک های اولیه شرکت نموده‌اند.

مدرسه، هلال احمر، محل کار، دانشگاه، مسجد و بسیج، دوران سربازی، جبهه و ارتش محل هایی هستند که پاسخگویان دوره های کمک‌های اولیه خود را در آنجا گذرانده‌اند.

علل عدم شرکت در دوره کمک های اولیه برای کسانی که این دوره ها را ندیده‌اند، به ترتیب عبارتند از: نداشتن وقت کافی، در دسترس نبودن کلاس ها و عدم احساس نیاز به یادگیری.

۴/۲ درصد از پدران یا مادران پاسخگویان، ۱۰/۵ درصد از همسران مردان پاسخگو، ۷/۸ درصد از همسران زنان، ۱۱/۲ درصد از خواهران، ۷/۶ درصد از برادران و ۱۰/۱ درصد از فرزندان پاسخگویان، دوره های کمک های اولیه را گذرانده بودند.

به اعتقاد پاسخگویان سازمان ها و مراکزی که کلاس های کمک های اولیه در آنها دایر می‌شود، عبارتند از: آموزش و پرورش، بسیج، مساجد، هلال احمر، بیمارستان و درمانگاه.

چ: میزان شناخت پاسخگویان از فعالیت‌های هلال‌احمر و سازمان‌های فعال در ارتباط با زلزله

رسانه‌های گروهی نظیر مطبوعات، صدا و سیما، هلال‌احمر و مدارس، مهم‌ترین سازمان‌هایی هستند که به اعتقاد پاسخگویان فعالیت‌هایی برای بالابردن آگاهی مردم در پیشگیری و مقابله با زلزله دارند. ۱۴ درصد از پاسخگویان اظهار نمودند که با سازمان‌های فوق ارتباط دارند.

مهم‌ترین فعالیت‌های جمعیت هلال‌احمر از دید پاسخگویان عبارتست از کمک به آسیب دیدگان و مصدومان حوادث، آگاهی دادن به مردم و آموزش کمک‌های اولیه، جمع‌آوری کمک‌های نقدی و غیرنقدی، تهیه و پخش دارو و کمک به آوارگان جنگی و مهاجران.

خ: نگرش پاسخگویان نسبت به وضعیت ساخت و سازها در شهر تهران

۲۲ درصد از پاسخگویان اظهار نمودند که منزل مسکونی آنها در مقابل زلزله مقاوم است و سایر پاسخگویان از عدم مقاومت منزل خود در مقابل زلزله نام برده‌اند. علت عدم مقاومت منزل مسکونی این گروه از پاسخگویان عبارتست از: قدیمی بودن منازل، عدم آگاهی از لزوم رعایت نکات ایمنی در زمان ساخت و ساز، وضعیت بد اقتصادی و گرانی مصالح.

از دید ۲۱/۶ درصد از پاسخگویان، شهرداری بر ساخت بناها در شهر تهران نظارت دارد، ۲۱/۵ درصد منکر این نظارت بوده و ۵۶/۹ درصد نیز جوابی به این سؤال نداده‌اند که احتمالاً نسبت به این نوع عملکرد اطلاعی نداشتند.

بحث

در این تحقیق، هفت فرضیه طرح شده بود که با طرح سوالاتی سعی گردید به آزمون آنها پرداخته شود. محاسبات انجام شده و ارزیابی نتایج به دست آمده در مورد آزمون فرضیات نشان داد که به غیر از فرضیه اول، بقیه فرضیات مطرح شده اثبات شدند. به عبارت دیگر، نتایج تحقیق نشان داد که:

فرضیه ۱- مردم شهر تهران وقوع زلزله را در تهران شایعه نمی‌دانند و آن را جدی تلقی می‌کنند.

فرضیه ۲- میزان آگاهی مردم شهر تهران در زمینه مقابله با زلزله اندک می‌باشد.

فرضیه ۳- میزان دسترسی مردم شهر تهران به رسانه‌ها زیاد است و آنها علاقه مند به دریافت اطلاعات و اخبار از طریق رسانه‌ها می‌باشند.

فرضیه ۴- میزان اطلاع رسانی از طریق رسانه‌ها به‌ویژه روزنامه‌ها و مطبوعات اندک است.

فرضیه ۵- میزان آشنایی مردم شهر تهران با سازمان‌های دست‌اندرکار کم است.

فرضیه ۶- به نظر می‌رسد میزان مشارکت مردم در دوره کمک‌های اولیه کم است.

فرضیه ۷- مردم شهر تهران نکات و اصول ایمنی را به منظور پیشگیری از خسارت‌های جانی و مالی اعمال نکرده‌اند.

نتایج این بررسی نشان می‌دهد با توجه به اینکه بیش از ۹۰ درصد از پاسخگویان اظهار نموده‌اند که احتمال وقوع زلزله را شنیده‌اند، ولی فقط ۴۵ درصد این احتمال را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته، ۲۳ درصد در حد متوسط به این امر اعتقاد داشته و بقیه یا وقوع این خطر را بعید دانسته و یا نسبت به این امر بی‌تفاوت بوده‌اند. دلیل این امر، نوع اطلاع رسانی به مردم می‌باشد. چون اگر خبری به دفعات و از منابع غیرعلمی و غیرموثق اشاعه پیدا کند، مردم نسبت به آن بی‌تفاوت می‌شوند. بنابراین می‌بایست از طریق تهیه برنامه‌های علمی با حضور کارشناسان و مسئولان ذیربط و از منابع معتبر به تجزیه و تحلیل وقوع این حادثه پرداخت و از درج خبر به روش‌های غیرعلمی و روزنامه‌نگاری جلوگیری نمود (۶). درضمن، اگر خبر وقوع زلزله به گوش عامه مردم برسد، ولی برای مقابله با آن و پیشگیری از خطرات حادث، ارائه راه کار نشود و اقدامات لازم به عمل نیاید مردم کاری از دستشان ساخته نیست. چنان که اکثر آنها برای مقابله با زلزله و کم کردن خسارت‌های ناشی از آن به ساخت و سازهای اصولی، دادن آموزش‌های لازم به مردم و نظارت کامل شهرداری در ساخت و سازها اشاره کرده‌اند. بنابراین یکی دیگر از پیشنهادها در کنار اطلاع رسانی دقیق به مردم، افزایش سطح آگاهی آنها جهت مقابله با خطرات ناشی از زلزله و کم کردن خسارات ناشی از آن می‌باشد و نکته مهم دیگر، نظارت دقیق بر ساخت و سازها در شهر تهران، جلوگیری از گسترش بی‌رویه آن و برنامه ریزی برای حذف واحدهای مسکونی غیرایمن و یا ایمن سازی بسیاری از ساختمان‌های موجود است (۱۱).

میزان شرکت پاسخگویان و اعضا خانواده آنها در کلاس‌های کمک‌های اولیه بسیار ناچیز است، بنابراین می‌بایست به توسعه و تجهیز امکانات برای افزایش این دوره‌ها و ترغیب مردم به شرکت در این کلاس‌ها پرداخت. آموزش کمک‌های اولیه در مدارس و در

مقابله با آن است به طوری که افراد واقع در پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین آگاهی کمتری نسبت به این مسئله داشته اند، بنابراین می بایست سطح اطلاع رسانی و انجام آموزش های لازم در این گروه ها بیشتر متمرکز گردد.

فهرست منابع

1. Nayebe Asadollah S. Tehran in the expectation of an earthquake. Alavi education organization, 1998. [In Persian]
2. Barbariab M, Ghoreishi M, Arjang Ravesh B, and et al. A report on study of earth in Tehran. 56th of report from Eart organization of iran, 1992. [In Persian]
3. Mousavi M, Shampour N. Public Education Activities of Red Crescent Society to response Disasters. *Institute of Higher Education & Deputy of Education and Research Iran Red Crescent Society*, Tehran, 2008. [In Persian]
4. Bolton A, Carlyn E. Earthquake Mitigation in the Bay Area: Lessons from the Loma Prieta Earthquake. Seattle, Washington: Battelle Human Affairs Research Centers, 1992.
5. Zare M. Earthquake and Construction risk in Tabriz North Fault and Earthquake faults in Iran. *Research of earthquake engineering & seismology*. International institute of earthquake engineering & seismology, 2001, 1 2: 3.
6. Jahangiri K, Montazeri A. the proposal final report of Public Education Model of Tehran citizens, Final kefort in Tehran University. Tehran 2005. [In Persain]
7. RafiePour F. Assessing the villager attitude about Construction Jihad, Research Center of Construction Jihad, Tehran. 1993. [In Persian]
8. Dewas D E. Social Research Measurement, Translated by Nayebe H, Nei publication, Tehran, 1997 [In Persian]
9. Mohseni M. Studying the attitude, awareness and Socio-cultural behaviors in Iran, secretariat of national public culture council, 3rd edition, Tehran. 1998. [In Persian]
10. Saroukhani B. Social Research Method, Didar publication, Tehran. 1993. [In Persian]
11. Nateghi Elahi F. Earthquake Disaster Management in Metropolis, International Institute of Earthquake Engineering and Seismology. 2000. [In Persian]

دانشگاهها، ادارات و سازمان ها می تواند به میزان زیادی در این امر نقش موثر داشته باشد. نکته مهم دیگری که نتایج این تحقیق بیانگر آنست، وجود رابطه بین پایگاه اقتصادی اجتماعی پاسخگویان با میزان آگاهی آنها نسبت به وقوع زلزله و شناخت راه های



پښتونستان د علومو او انساني مطالعاتو د مرستی
پرتال جامع علومو انساني

Tehran Citizens Attitude about Earthquake

Corresponding Author: Kaveh firouz Z, Student PhD in Demography, Social Sciences faculty,
University of Tehran, Iran
Email: Zkaveh @uc.ac.ir

Mahallati H, MA in social sciences, Tehran, Iran
Noorolahi N, Bc in Educational, , Tehran, Iran

Received: ۲۰/۹/۲۰۰۸

Accepted: ۱۸/۱۰/۲۰۰۸

Abstract:

Background

Increasing public preparedness is one of the important ways of earthquake risk and damages' reduction. So, for planning this, it needs to study people's awareness, performance and preparedness to earthquake in Tehran. This paper aims to assess Tehran citizens' attitude about earthquake.

Methods

In this observational field research, we selected ۱۶۰۰ family supporters above ۱۵ years old in Tehran. The needed information is gathered and assessed by using survey questionnaires. The used statistics were means; percentages; meaningful tests of Chi-Square; T-test and Pearson.

Findings

More than ۹۰ percent of responders have heard about earthquake possibility in Tehran. Only ۴۵ percent believed its possibility very much; few responders (۹,۲%) knew about prevention and safety ways and ۳,۵% ones had enough information about it.

Conclusion

Although citizens of Tehran believe in the earthquake occurrence partly, they had inadequate awareness about the way of prevention and response.

Key words: attitude assessing, earthquake, people of Tehran